

DOOR HET STOF - FABRIEKSARBEIDERS

SAAR

HAAR VADER, WEDUWNAAR **BATS**

HAAR JONGE BROER OF ZUS **KEEND**

KOOPS SOCIALIST, VAKBONDSLEIDER, HEEFT EEN OOGJE OP SAAR

WAANDR ONDERKRUIPER, LEVENSGENIETER, HEEFT EEN OOGJE OP SAAR

BETTE TANTE VAN SAAR, ARBEIDSONGESCHIKT DOOR ONGELUK IN DE WEVERIJ

ARBEIDERS

A.1 GOD HELPT HEN DIE ZICHZELF HELPEN

ARIËNS God helpt hen die zichzelf helpen.

 Staat in Het Goede Boek, toch?

 God helpt hen die zichzelf helpen.

 En wie hulpeloos, machteloos en radeloos is,
 die laat Hij aan zichzelf over. Jaha,
 die laat hij, alleen en zonder zielenheil,
 eeuwig door het stof kruipen.

 Want wie zichzelf niet kan redden
 is het De Hemel niet waard.

 Onzin, natuurlijk, staat nergens in de Bijbel,
 verzonnen door mensen die geen hulp nodig hebben –
 en niet bereid zijn hulp te bieden.
 Juist naar wie hulp nodig heeft
 steekt God Zijn reddende hand uit.

 Het Goede Boek staat vol naastenliefde,
 armenzorg, zelfopoffering.

 Het belangrijkste verhaal van heel het Christendom
 gaat over een man die heel de mensheid redt.

 Ten koste van zichzelf.

 U weet over wie ik het heb, toch?

 Daarom heeft God mij naar Enschede gezonden.
 Om hen te helpen die zichzelf niet kunnen helpen.

 Mijn hart ligt bij de spinners en de wevers,
 wier levenskracht wordt uitgewrongen boven de getouwen.

 De uitgebuite arbeiders van Enschede.

 ik kom voor ieder mens op
 dat ploetert door het slijk der aarde voor zijn dagelijks brood
 en de toekomst voor zijn kinderen.

 Dus duik ik in het hol van de leeuw,
 schaar ik mij onder de arbeiders
 die ik normaal enkel alleen achterin de kerk zie schuifelen
 als ze al komen, als ze op zondag
 niet aan het werk zijn of hun roes uitslapen.

Wanneer ik hun vertrouwen win als herder
zal ik hen als kudde weiden en zachtkens leiden.

Ik hou van hen, God, help me,
laat mijn liefde niet vergeefs zijn
zeker niet nu storm broedt
de stad gist
en ik voor geweld vrees.

A.2 DOOR HET STOF

dit land ontstaan uit schapenstront
de grond verhoogd met mest en schijt
en wij generaties slaaf gemaakt
bezit van heer en herder al die tijd

niks anders sinds de middeleeuwen
of we nu lijfeigen zijn of knechten
zo staat het leven van begin af vast
wij de plichten zij de rechten

Enschede de stad
Anneschethe
op de scheiding

tussen licht en duisternis
in het aanschijns
van ons zweten

Anneschethe is gesticht
of liever nog
het is gescheten

telkens als wij rechtop komen
slaat het vuur ons naar de grond
bal de vuist niet naar de hemel
vrees de wrede hand van god

zo zitten wij de kleine krekels
vast in de draden van het lot
weerloos tegen hoger machten
worstelen wij ons door het stof

Enschede de stad
Anneschethe
op de scheiding

vast in de draden van het lot

tussen licht en duisternis
in het aanschijns
van ons zweten

worstelen wij ons door het stof

Anneschethe is gesticht
of liever nog
het is gescheten

vast in de draden van het lot

worstelen wij ons door het stof

A.3 ALLES IN DIT LEVEN IS TIJDELIJK

Bette is moeizaam aan het schoonmaken. Ooit werkte ze in de weverij, maar door een ongeluk is ze arbeidsongeschikt geraakt. Ze drinkt ook teveel, en stiekem, uit de koffiepot. Waandr loopt binnen. Een beetje zwierig.

WAANDR Zes uur! Is de tap al open?

BETTE Voor wie niet op de pof drinkt.

WAANDR Dan wacht ik even op meer volk.

BETTE Blut weer, Waandr?

WAANDR Alle problemen in dit ondermaanse
 zijn van voorbijgaande aard,
 dus waarom zou je je druk maken
 om tijdelijke ongemakken.

 Geef me dan in ieder geval een slokje koffie.

Hij pakt de koffiepot van Bette, neemt een slok.

WAANDR Zo! Straffe bak!

Bette pakt de pot weer terug.

Ze wrijft over haar rug.

WAANDR Is dat nou echt, die ziekte aan de ruggengraat,
 of wil je gewoon de weverij niet meer in?

BETTE Waandr!

WAANDR Wat?
 Ik veroordeel je niet.
 Ik benijd je.

 De hele dag in de kroeg,
 af en toe de bek aan de tap zetten
 en gezelschap van goede mensen.

 Wat wil je nog meer?

BETTE Ik zou niet afhankelijk willen zijn van de goedheid van anderen.

WAANDR Zolang die goedheid bestaat
 is er niks aan de hand.

Waandr kijkt om zich heen.

WAANDR Werkt Saar niet vanavond?

BETTE Die is wijn brengen naar de villa.

WAANDR Denk je dat ze eens met mij uit wandelen wil?

BETTE Er zit weinig meer dan wandelen in, als je blut bent.

WAANDR Ben jij er zo een, die de waarde van een man afmeet aan zijn geld?

BETTE Ik meet de waarde van een mens af
aan zijn streven en ja, aan zijn vrijgevigheid,
dus ja, aan de grootte van zijn hart
en de dikte van zijn beurs.

WAANDR Hoe dikker de beurs hoe kleiner het hart.

BETTE Dan heb jij een enorm hart.

WAANDR Ik zou haar de tijd van haar leven geven.
ik ben een gezond manbeest,
ik kan Saar dingen geven
die niet in geld uit te drukken zijn!

BETTE Laat haar vader het maar niet horen.

Waandr schrikt.

WAANDR Is die hier?

BETTE Das even schrikken hè.

WAANDR Ben benieuwd of die z'n baan nog heeft.

BETTE Hoezo niet?

WAANDR Nee niks, geruchten.

BETTE Wie op geruchten vaart
botst tegen klippen op.

WAANDR Weinig zee hier anders.
Of horizon.

BETTE Wat heb je dan gehoord?

WAANDR Verhalen over wangedrag
heel de fabriek in rep en roer.

BETTE Wangedrag?
Bats?

WAANDR Heb ik gehoord.

BETTE Dan heb je verkeerd gehoord,
 die man werkt hard
 en snapt wat zijn verantwoordelijkheden zijn.

 Die springt niet snel voor een uitgeschoten spoel.

WAANDR Maar hij weet wat het verschil is
 tussen eerlijk en oneerlijk
 en dat is soms gevaarlijker dan roekeloosheid.

BETTE Waar heb je het nou over?

WAANDR Alleen dat hij zijn mond moet leren houden,
 in stilte kom je niet in de problemen.

BETTE Woorden waar je zelf naar mag luisteren.

WAANDR Mij zie je niet kwaken tegen de bazen
 en al helemaal niet uit principes.

 Als er één ding is waar de baronnen niet tegen kunnen
 dan is het wel principes bij een arbeider.

 Je kan beter luizen hebben dan principes.

BETTE *instemmend*
 Hm mm.

WAANDR Maar Bats moet het weer opnemen voor anderen.
 Niemand doet hem iets aan behalve hijzelf.

BETTE Zeg maar niets tegen Saar.

Saar komt binnen. Vrolijk.

SAAR Wat niet?

BETTE Wat loop jij te fladderen?

WAANDR Als een stroopdrongen bromvlieg.

SAAR Zoem.

BETTE Als ik niet beter zou weten
 zou ik zeggen dat je een vrijer hebt.

SAAR Gelukkig weet jij wel beter.

BETTE Koops?

WAANDR Die moet de wereld verbeteren
voor 'ie tijd voor liefde heeft.

BETTE Die jongen zou in één seconde
voor haar de klassenstrijd verraden.

SAAR Koops heeft meer standvast in het hart dan dat.

WAANDR Ben ik het?

SAAR Jij zoekt geen vrouw, jij zoekt een moeder.

BETTE Een moeder met een dikke knip.

SAAR Die het bier uit de boezem heeft vloeien.

BETTE Wie het ook is –

Saar pakt de koffie, neemt een slok, spuugt het terug – het is sterke drank.

SAAR Da's koffie waar je verf mee kan afbijten.

BETTE Schuurt de scherpe randjes vlak.

Bette neemt Saar een beetje apart.

BETTE Wie het ook is, doe je wel voorzichtig?

Koops komt binnen

KOOPS Ze wringen ons al lang genoeg uit,
dan hoeven ze ons niet ook nog te vernederen!

SAAR Wat is er aan de hand?

KOOPS En je arme vader!

SAAR Mijn vader?

KOOPS Die staat er al alleen voor.

SAAR Koops!

KOOPS Sorry Saar, dat moet Bats je zelf vertellen,
dat is niet aan mij.

WAANDR Koops, kan je een pilsje missen voor deze verwoorpene der aarde?

KOOPS Zet maar bij mij aan de lat Bette.

WAANDR Ik heb niet veel op met die socialisten,
maar ik teken voor de collectivisatie van de tap.

Bette geeft Waandr een pils.

WAANDR Op het proletariaat!

Ze proosten, Waandr met bier, Bette met de koffie.

SAAR Wat is er met Va?

BETTE Zal wel loslopen.

Keend komt op, een kind, broertje of zusje van Saar. Vermoeid, verfomfaaid, vervuild.

SAAR Keend, is va niet mee?

Keend haalt de schouders op. Saar zet een bord aardappelen of iets dergelijks, simpel en warm (al ziet het er niet heel aantrekkelijk uit), op de toog. Keend zet zich en eet.

BETTE De fabriek is geen plek voor kinderen.

WAANDR Waar moeten ze dan heen?

SAAR Naar school!

WAANDR Je hebt niks aan denken in de fabriek.
 Hier Keend, neem een slok.

Waandr biedt Keend zijn glas, Keend pakt het en drinkt gulzig. Saar pakt het af.

Koops komt terug van het toilet.

SAAR Daar is ze nog te jong voor!

WAANDR Oud genoeg om te werken
 is oud genoeg om te drinken.

KOOPS Moei je niet met andermans kroost Waandr.

WAANDR Moei je niet met mij, Koops.

Ze springen op om te vechten, dan komt Bats binnen en de sfeer slaat om.

SAAR Va?

Hij is aangeslagen, een gewicht drukt zo zwaar op zijn schouders dat zijn lichaam naar de grond neigt. Wanneer hij Saar ziet, doet hij een poging tot glimlach.

BATS Doe mij een bier Bet.

SAAR Jij drinkt niet!

BATS Blauwe knoop en toch kleden ze me uit.
 Zet er een jenever naast wil je.

Bette zet de drank neer, Bats drinkt de jenever in een keer op.

SAAR Wat heb je?

WAANDR Dorst.

Bette schenkt bij.

BATS Niets aan de hand,
 en wat niet goed is
 zal goed komen.

Bats begint te huilen.

BATS Oh god waar moet ik het vandaan halen...

KOOPS Houd moed Bats, we zijn niet machteloos.

BATS We zijn werkeloos!

SAAR Wat!

WAANDR Op straat gezet, verbaast me niks.

Bats boos.

BATS Het is een schandaal!

SAAR Het is rampzalig!

Bats intens verdrietig.

BATS Ja het is rampzalig!

Bette schenkt nog eens in, Bats drinkt. Zijn reacties zijn grillig en emotioneel.

KOOPS Dat is tijdelijk.

~~WAANDR — Alles in dit leven is tijdelijk.~~

BATS Alleen in de dood vinden we rust.

SAAR Ze kunnen je niet ontslaan!

WAANDR Om wat, Bats,
 lijntrekkerij,
 dronkenschap,
 wangedrag?

BATS Grote bek.

KOOPS Omdat je voor ons opkwam.

WAANDR Dom.

BATS Dom, ja.

KOOPS Niks dom. Rechtvaardig.

BATS Zo dom!

WAANDR Rechtvaardigheid is wangedrag.

KOOPS Otte kreeg woorden met de touwbaas.

BATS *weer hevig verontwaardigd*
Ze hebben hem de spoelen van zijn weefgetouw afgenomen.

WAANDR Otte zal wel weer lam geweest zijn.

BATS Een man mag een fout maken.

KOOPS Het gaat om de willekeur,
als je pet niet goed staat kunnen ze je ontslaan,
je moet overal een boete voor betalen,
de uren zijn te lang, het werk is te smerig
en nu hebben ze ook het loon nog verlaagd.

WAANDR Ja ja ja en de wind blaast te hard en de regen is te nat
en de kak stinkt van voren en van achter.
Dus wat ga je doen, tegen de wolken klagen?

BATS Misschien dat God zich daar verbergt.

KOOPS Dus we hebben protest aangetekend.

BATS Ben je daar!?

KOOPS Met negen man.

BATS God!?

KOOPS Die het lef hadden tegen de bazen in te gaan.

BATS Niemand, we moeten het zelf zien te rooien.

WAANDR Alle negen ontslagen zeker.

BETTE Wat heb je aan lef zonder werk?

SAAR Je moet opkomen voor je principes

BATS Principes trekken je in het slijk.

KOOPS Niet terugkrabbelen nu Bats,
we gaan het er niet bij laten zitten.

BATS Wat ik ook doet of laat
ik zet niets in beweging dan mijn eigen ondergang.

WAANDR Proost.

Bette proost met Waandr. Bats drinkt nog een glas.

BETTE Het borrelt en het gist in de Twentse Hel.

BATS Ik heb mensen om voor te zorgen!

KOOPS We krijgen je baan wel weer terug,
 al onze banen, met meer loon, minder uren.

WAANDR Wat drinkt hij?
 Dat wil ik ook!

KOOPS En niet door te knielen,
 maar door rechtop te gaan staan met de vuist in de lucht!
 Verdomme!

KEEND De vuist in de lucht
 verdomme!

BETTE Keend!

BATS Ze heeft gelijk,
 verdomme!

SAAR Ga naar bed Keend,
 je moet morgen weer vroeg naar de fabrieksschool.

KEEND Nee, waarom?

KOOPS Ze leren je lezen en schrijven.

BETTE Spinnen en weven.

WAANDR Luisteren en sterven.

BATS En zinloos te streven.

WAANDR Proost!

Bette klinkt met de koffie.

BATS Ik bied morgen mijn excuses aan,
 vraag of ik voor lager loon terug mag.

KOOPS Geen slappe knieën nu.

BETTE Wat voor keuze heeft hij?

KOOPS Juist wie geen keuze heeft
 moet zijn ogen openen!

Ariëns komt binnen. Een beetje schuchter.

WAANDR Het vuur van de revolutie is nog nauwelijks ontstoken
en daar komt de brandweer al aangesneld!

BETTE Komt u blussen excellentie?

ARIËNS Goedenavond eh, dames, heren.

BATS Eerwaarde.

ARIËNS Gewoon Alphons.

KOOPS Goedenavond gewoon Alphons.

BETTE Wilt u iets drinken?

ARIËNS Heeft u melk?

BETTE Kom, een volwassen vent drinkt toch wel wat sterkers!

ARIËNS God geeft mij kracht, dat is mij sterk genoeg.

Saar geeft Ariëns een glas melk.

KOOPS Een geestelijke die niet drinkt?

WAANDR Wel rode wijn toch zeker,
om de mis mee door te komen?

ARIËNS Grappig, dat is dus witte wijn, anders vlekt het zo.

BETTE Witte wijn als bloed van Christus?

KOOPS Dat zegt mij weer alles over de principes van de kerk.

ARIËNS Je moet symboliek niet met principes verwarren.

KOOPS Dat is precies het probleem met geloof.

BATS Doe'der nog maar een.

Kijkt richting Ariëns en voelt zich betrap.

BATS Ik drink niet hoor.

Bette zet een bier neer voor Bats.

BETTE U komt ons toch niet droogleggen?

ARIËNS Als ik kon, maar nee, daar kom ik niet voor.
Herakles greep ook maar één werk tegelijk aan.

WAANDR Herakles?

BETTE Die ken ik, woont die niet in Almelo?

KOOPS *geagiteerd*
 Wat kom je hier dan doen?

SAAR Koops!

BATS Komt u voor ons bidden?

ARIËNS Geestelijke bijstand, waar dat nodig is.

KOOPS Dat helpt ons geen klap.

BATS Vergeef het hem, vader,
 we hebben een zware dag.

ARIËNS U behoort tot de negen ontslagenen.

SAAR Dat heeft u gehoord?

ARIËNS Heel de stad gonst ervan.

KOOPS Zie je, Bats, het gist!

ARIËNS Het heeft een gat in mijn borst geslagen.

BATS Gons gons.

ARIËNS Ik ben hier om te helpen.

BATS Hebt u werk voor mij?

ARIËNS Nee, ik –

BATS Ik ben goed met mijn handen.

Bats vouwt zijn handen alsof hij bidt.

ARIËNS Het spijt me.

BATS Waar kom je dan voor man!

Hij schaamt zich meteen voor zijn uitbarsting.

BATS Sorry, vader, vergeef me.

ARIËNS Ik snap dat u gezien de omstandigheden
 moeite hebt de kalmte te bewaren.

KOOPS Ah jij bent hier om ons tot kalmte te manen.

ARIËNS Nee.

KOOPS Om op voorspraak van de heren
 de vlam van het verzet uit te blazen.

ARIËNS Juist niet, koester de vonk!

BETTE Koester de vonk?

ARIËNS Kom voor jezelf op!

BATS Ik weet niet hoe, Vader,
ik word de modder ingezogen
en zie steeds minder licht.

ARIËNS Het is om woest van te worden
de ellende van het proletariaat!

WAANDR Een socialistische priester?

ARIËNS Een priester met een hart!
Deze misère kan niet voortduren,
dit sociale vraagstuk schreeuwt om een antwoord.

SAAR Hoe komt de muis in opstand tegen de olifant?
Wij kunnen niks dan piepen.

BATS Piep piep piep.

ARIËNS Laat mij dan jullie stem zijn,
als ik met ze ga praten moeten ze wel naar ons luisteren.

BETTE Ons, hoor hem, de apostel waant zich arbeider.

WAANDR In het zweet zijns aanschijns.

ARIËNS Zeg me wat jullie wensen zijn
en ik ga met de bazen spreken.

BATS Ik wens alleen mijn baan terug.

SAAR Wij wensen rechtvaardigheid.

KOOPS Hoe weten wij dat jij geen spion van de baronnen bent?

ARIËNS Ik ben jullie vriend.

BATS Laat hem het toch proberen Koops,
een man mag toch hopen.

WAANDR Hoop!
In Enschede!

ARIËNS Er is altijd hoop.

KOOPS Ha!

Ariëns af. Ze kijken hem na.

- WAANDR Grappig,
 op zondag vraagt de priester
 aan god om jullie te vergeven
 en doordeweeks de bazen.
- BETTE Is dat grappig?
- WAANDR Zo staat er altijd iemand
 tussen de werkmens en de hoge heren.
- KOOPS Die priester gaat de bazen echt niet plooien,
 je zal zien,
 die komt niet met goed nieuws terug.
- BATS Hoop geloof en liefde, Koops.
- BETTE Een hoop doe je op de pot.
- KOOPS Als 'ie al terugkomt
 en niet gaat slempen met de baronnen.
- BETTE Hij drinkt toch niet?
- KOOPS Ons bier niet,
 maar dure wijn?
- Vast wel.
- De kerk predikt armoede
 maar hult zich in goud,
 hoe kan je daarop vertrouwen?
- WAANDR De socialist vertrouwt alleen op de strijd
 en zal niet rusten tot iedereen even arm is.
- KOOPS En wie hoopt
 op het paradijs na de dood
 weerhoudt zichzelf te leven.
- WAANDR Koops gelooft in het arbeidersparadijs.
- KOOPS Niks geloof, dat is hard werken.
- BATS De mens streeft en de mens sterft
 daarna komt de beloning.
- KOOPS Geloof je dat echt?

BETTE Geloof, kan je ook beter op de pot doen.

BATS Ik weet even niet meer wat ik geloof.

SAAR Zijn we niet verplicht
geluk te vinden in dit leven?

BATS Geluk!

SAAR Al is het maar voor de kinderen.

BATS Ik heb al moeite eten en een bed voor Keend te regelen.
Laat dat alsjeblieft genoeg zijn
zonder dat ik er ook nog geluk voor moet uitpersen!

Keend komt slaperig op. Ze gaat bij Saar op schoot zitten.

KEEND Ik droomde dat ik vloog.

BATS Dromen, ja;
vogels horen in de lucht
en de mensen storten almaar weer ter aarde.

KOOPS Hoop geloof en liefde hè.

KEEND Echt Saar, hoog in de lucht.

KOOPS Zonder dromen komen we niet vooruit, Bats,
en als we niet vooruit komen
wat heeft het dan voor zin?

BETTE Vallen is geen vooruit komen.

WAANDR Vallen doen we toch allemaal.

Dat is het verschil tussen ons
die hier in het riool wonen
en die lui waar jullie voor werken.

Die vallen niet, die vlégen,
zó over alle stinkende stront van de wereld heen
omdat zij het geld krijgen
dat jullie voor ze verdienen.

De fabrieken zijn van hun
de kroegen zijn van hun
de huizen is van hun.

Zij verdienen als we werken
als we drinken, als we slapen.

Ik ben misschien een leegloper,
maar ik ben geen uitbouter.

BETTE God maakte gulhartig de stakkers
 en gaf het geld aan de kakkers.

SAAR Kul.

BETTE Je hebt 'n goud hart óf goud geld,
 maar niet allebei.

SAAR Niet iedereen die veel geld heeft
 is daarom ook meteen een slecht mens.

Keend begint te gapen.

Ach wichke, ik breng je terug naar bed,
kan je daar verder over vliegen dromen?

KOOPS Helpen doet het ook niet,
 het lijkt wel een ziekte, geld,
 die aan de menselijkheid vreet.

KEEND Saar?

KEEND Als papa zijn baan niet terugkrijgt,
 moet ik dan naar het wezenblauw?

SAAR Nee joh, hoe kom je daarbij?

KEEND Dat zei Waandr.

SAAR Waandr heeft z'n good wies kapot,
 die weet niet wat 'ie zegt.

KEEND Hij is ook altijd sjikker.

SAAR Sjikker als een snip
 en dom als een stuk kaas.

Keend lacht slaperig.

SAAR Lieverd, bij ons komt alles altijd allemaal goed.

KEEND Ja...

SAAR Droom maar mooi.

A.4 LIED VAN DROMEN / BATS, BETTE / ALLEN / KOOR

BATS ik heb mijn nek verrekt
 met het staren naar de sterren
 en al die tijd
 was de hemel buiten dienst

BETTE ik heb god ontdekt
 op een wolk een stukje verder
 hij is ons al kwijt
 en heeft mij ook niet gezien

SAAR wie de honger kent
 die zal dromen over eten
 wie geen vleugels heeft
 die zal dromen dat die vliegt

BATS wie heeft lief gehad
 maar zijn hart al is verloren
 die verlangt vergeefs
 maar vervulling krijgt hij niet

ALLEN wie gelooft er nog in hoop
 en wie hoopt er op geloof
 heel dit leven is een hompel
 strompel
 struikel naar de dood

KOOPS er is nergens plek
 op de hele wrede aarde
 waar het leven vrij
 en de mens elkaar gelijk

 maar nog voor ik sterf
 zal ik al mijn idealen
 voorgaan in de strijd
 tot de Internationale is bereikt!

ALLEN wie gelooft er nog in hoop
 ontwaakt! verworpenen der aarde

 en wie hoopt er op geloof
 ontwaakt! verdoemd in hong'ren sfeer

 heel dit leven is een hompel
 reed'lijk willen stroomt over de aarde

strompel
 en die stroom

struikel naar de dood
 rijst al meer en meer

wie gelooft er nog in hoop
 sterft gij oude vormen en gedachten

en wie hoopt er op geloof
 slaaf geboor'nen, ontwaakt, ontwaakt

heel dit leven is een hompel
 de wereld steunt op nieuwe krachten

strompel
 begeerte heeft

struikel naar de dood
 ons aangeraakt...

In het slot horen we Karel en Saar, apart van elkaar, ieder op eigen plek, in een duet van dromen.

SAAR

wij houden het vertrouwen
in hoop, geloof en liefde
want wij durven nog te houden
van een ander
van elkaar

KAREL

op een donker pad
is het makkelijk verdwalen
wie zijn licht verliest
raakt steeds verder van zijn weg

SAMEN

toch wordt het weer dag
en ook zal de zon gaan stralen
maar wij zijn verliefd
dus dat is makkelijk gezegd

A.5

Saar heeft Keend in bed gelegd en wil terug naar de bar, dan piept Karel om de hoek.

KAREL Psst.

SAAR Pas op want ik sla hoor!.

KAREL Pas op want ik kus terug.

SAAR Karel?
 Jij kan hier niet zijn!

KAREL Moet een man zijn hart niet volgen?

SAAR Niet als dat hart nog aan het werk is.
 Je zou na sluitingstijd komen.

 Ze zijn hier niet echt dol op jouw soort.

KAREL Ik ben niet mijn soort.

SAAR Nee, jij bent uniek,
 maar dat zien zij niet.

 Ga naar huis,
 jenever maakt de vuisten los.

KAREL Dit kon niet wachten.

SAAR Mannen,
 zodra het van onder zwelt
 knelt het van boven.

KAREL Wat? Nee, dat bedoel ik niet!

SAAR Verlang je niet naar me?

KAREL Natuurlijk wel, elke dag meer.

SAAR Kom hier dan.

Ze geeft hem een lange kus.

SAAR En nu wegwezen.

KAREL Ja.
 Nee, wacht, ik –

 Ik weet het van je vader.

SAAR Ik vraag je niet mijn vaders problemen op te lossen Karel.

KAREL Nee, maar –

SAAR Ik ben verliefd op je,
 maar mijn leven is *mijn* leven.

KAREL We kregen bezoek van de nieuwe kapelaan.

SAAR Zo!
 We twijfelden of hij woord zou houden.

KAREL Hij heeft voor de werkers gepleit.

SAAR En, heeft het geholpen?

KAREL Een beetje, zes man krijgen hun baan terug.

SAAR Je vader speelt onze mannen tegen elkaar uit.

KAREL Otte en Koops blijven ontslagen.

SAAR Wat een rotstreek.

KAREL Net als je vader.

SAAR Aha. Meer heeft die Ariëns niet voor elkaar gekregen.

KAREL Die is te teer, die man,
 die wordt tussen arbeiders en bazen vermorzeld.

SAAR Ik moet het mijn vader vertellen.

 Nee, wacht,
 hoe kan ik uitleggen dat ik dat weet?

 Wat kom je hier eigenlijk doen?

KAREL Om te zeggen dat jullie meer macht hebben dan je denkt.

SAAR Wij?
 Bomen die het tegen de bijl opnemen.

KAREL En om te zeggen dat ik naast je sta
 en achter je.

SAAR De zoon van de baas,
 erfgenaam, opvolger zelfs,
 die zich aansluit bij de werknemers,
 dat zou...

KAREL Zo kunnen we laten zien
 dat er een nieuwe toekomst mogelijk is,

waarbij we niet tegenover elkaar staan
maar naast elkaar.

SAAR Zou je dat doen?

KAREL Het is tijd voor verandering.

Als ik mijn vader opvolg
zal alles anders gaan.

Een eerlijke behandeling
een eerlijke beloning.

SAAR Dan ben jij vrij om te trouwen wie je wil.

KAREL Ja?
Ja!
Jou!

SAAR We moeten geduldig zijn,
als je vader ons betrapt
zal er van opvolging niet veel terecht komen.

KAREL Ik weet niet of we zoveel tijd hebben.

SAAR Lieve Karel,
het duurt nog zo lang voor de toekomst begint.

KAREL Ja.
Ja, precies daar ben ik bang voor.

SAAR Niet bang zijn.

Saar pakt Karel vast, ze kust hem, ze omhelzen elkaar. Liefde.

Saar en Karel zien het niet, maar Waandr komt binnen en ziet ze kussen.

Karel gaat. Dan ziet Saar Waandr.

WAANDR Interessant.

SAAR Je houdt je mond.

WAANDR Was dat niet het zoontje van de baas?

SAAR Mond.

A.6

Saar terug op. Gevolgd door Waandr. Saar is een beetje overdonderd. Zij weet dat de missie van Ariëns grotendeels gefaald is, maar kan dat niet vertellen zonder te zeggen hoe ze het weet. Ze moet dus op haar tong bijten. Waandr ondertussen is aan het bedenken hoe hij zijn informatie over Saar en Karel tot eigen voordeel kan gebruiken.

SAAR Die kan een week in bed blijven liggen.

WAANDR Dat Keend is jullie kostwinnaar,
die kan helemaal niet meer in bed liggen!

BETTE De kapelaan maakt het vast allemaal in orde.

SAAR En zo niet, dan vind Va ergens anders wel een baan.

WAANDR Ja, in de bloei van zijn leven die pa van jou,
ze zullen om hem vechten.

BETTE Ze zullen toch altijd arbeiders nodig hebben.

KOOPS En ze zullen altijd op ons spugen.
Daarom moeten we voor onszelf opkomen,
iemand anders doet het niet.

BETTE Ariëns –

SAAR Ariëns verkoopt sprookjes.

BETTE Niet zo pessimistisch Saar.

WAANDR Voor ons soort mensen is pessimisme
een ander woord voor realisme.

SAAR Reken er gewoon niet teveel op, dat is alles.

BETTE Ariëns doet zijn best voor ons.

SAAR Ariëns interesseert zich niet voor ons.

BETTE Ach.

KOOPS Ze heeft gelijk, die wil zieltjes winnen, voor na de dood,
bang om ze in dit leven kwijt te raken aan ons, socialisten.
Wij zijn de enigen die écht verandering kunnen inzetten.

BATS Jullie zijn jong, jullie geloven nog in verandering,
maar mij heeft verandering nooit goed gedaan;
ik werd weduwnaar, mijn lijf werd oud
en ik ben ontslagen - ik heb tabak van verandering.

SAAR Erger is als de dingen hetzelfde blijven.

KOOPS Waarom ben jij nog geen socialist Saar,
we kunnen een sterke vrouw als jij goed gebruiken.

WAANDR *binnensmonds, tegen Saar*
Hergebruiken zeker.

BETTE Zei je wat?

KOOPS Eerst de toekomst in orde maken.
Wat jij Saar?

WAANDR Ja, wat jij Saar?

SAAR De toekomst! Ik worstel al met morgen.
Wie zorgt er dan voor Va en voor 't Keend?

BATS De Heer zal zorgen.

WAANDR Zeker. Maar welke Heer hè.

KOOPS God zorgt niet voor brood op tafel, God zorgt best voor wie het kan betalen.

Ariëns op

SAAR Ach, als je het over de duivel hebt.

ARIËNS Goed nieuws!

SAAR Komt u echt met goed nieuws?

ARIËNS Met redelijk goed nieuws.

BETTE Dat zwakt al heel snel af.

ARIËNS Ze willen de ontslagen terugdraaien.

BATS Wat fantastisch!

ARIËNS Er valt heus met die mannen te praten,
ook zij vinden het niet rechtvaardig
om onschuldige mannen hun brood te ontnemen.

KOOPS Ik vind het lastig te geloven
dat die ouwe ritselaar ons zonder gedoe weer terugneemt.

ARIËNS Er zijn natuurlijk voorwaarden.

SAAR Natuurlijk,
een cadeautje van de duivel kost altijd een stukje ziel.

WAANDR *binnensmonds, tegen Saar*
Dat zal jij wel weten.

ARIËNS Als de mannen die zelf niks hebben gezegd
morgen hun excuus aanbieden –

BETTE Zondag?

ARIËNS - en de verloren tijd inhalen hebben ze hun baan terug.

BATS Goed. Zondag. Ik zal er zijn.

SAAR Va...

KOOPS En de mannen die hun bek wel opentrokken?

ARIËNS Stap voor stap is de weg vooruit.

BATS Heb ik mijn baan nou terug of niet?

SAAR Niet.

ARIËNS Nog niet.

BETTE Hoe kunnen ze een weduwnaar ontslaan?
Zonder zijn inkomen moeten ze zand eten!

ARIËNS Ze zijn op de hoogte van je vaders situatie en staan er welwillen tegenover,
het weduwnaarschap roept een zekere... herkenning op,
medeleven, daarom geloof ik ook dat we –

KOOPS Die ouwe heeft een hart van steen, die kent geen medeleven,
net als zijn zoons: Doede is nog harder
en Karel is een decadent fatje dat geen idee heeft wat werken is.

SAAR Ach nee.

WAANDR Ik heb zelfs gehoord dat het een hoerenloper is.

SAAR Hou op.

WAANDR Je krijgt al een druiper als je alleen naar hem wijst!

Saar richt haar woede op Waandr naar Ariëns.

SAAR Hoe kunt u dit goed nieuws noemen!?

ARIËNS Ik geloof echt dat we –

SAAR Hou toch op!

ARIËNS - als we tot bedaren komen –

SAAR Bedaren!?

ARIËNS - ook weer over jullie baan te spreken komen.

SAAR Nutteloos stuk varkenskak!

BATS Zeg Saar!

SAAR AAH!

WAANDR Plooi je naar hun wensen en alles komt goed, hahaha.

KOOPS Wie had het nou over een schreeuw van verzet?

ARIËNS Het is precair.

BETTE Die heeft een dure tong!

KOOPS We zijn niks opgeschoten,
alleen dieper gezonken.

BATS Zes man hebben hun baan terug!

BETTE Jij anders niet Bats.

KOOPS Zo zetten ze ons tegen elkaar op.

ARIËNS Er is nu ingang tot gesprek, dat is vooruitgang.

KOOPS Vooruitgang.
Heb je het gehad over hoger loon?

ARIËNS Nog niet, maar –

SAAR Over kortere werkdagen?

ARIËNS Dat gaat nog –

KOOPS Over oneerlijke boetes?

ARIËNS Alles heeft zijn –

BETTE Over de werkomstandigheden?

ARIËNS Jullie begrijpen het niet.

SAAR Oh zijn de arbeidertjes te dom?

ARIËNS Dat bedoel ik niet.

KOOPS Daar lijkt het anders wel op.

ARIËNS Eerst moest de spanning uit de lucht.

BETTE Nou, dat is je dan goed gelukt!

SAAR Buigen, buigen, buigen,
we buigen zo diep dat we ons leven niet meer overeind komen.

WAANDR *tegen Saar*
Jij vindt het toch niet erg om te buigen?

SAAR Wat?

ARIËNS Wacht nou even –

BATS Is buigen niet beter dan barsten?

SAAR Nooit!

KOOPS Jullie willen ons allemaal op de knieën,
de bazen om ons klein te houden.
en jij om ons tot je god te laten bidden!

ARIËNS Nee, ik –

WAANDR *tegen Saar*
Ga jij wel eens op je knietjes?

KOOPS *tegen Ariëns, tegelijk met Saar*
Bok toch op man!

SAAR *tegen Waandr, tegelijk met Koops*
Bok toch op man!

BATS Loat goan!
Een grote bek brengt ons alleen maar verder in de problemen.

ARIËNS Ja laten we allemaal even rustig –

BATS Oh god! zoveel problemen!

ARIËNS ...aan doen.

BATS Wat moet ik doen!

ARIËNS Je bent niet alleen.

BATS Was ik maar alleen!

Mijn eigen honger kan ik dragen.
Maar ik heb kinderen, hun honger houdt me uit de slaap,
moet ik Keend in 't wezenblauw naar de Oldenzaalsestraat sturen
voor paardenbonen en aardappelbrood?

BETTE Bij de gereformeerden!

WAANDR Oei, dan bent u een zieltje kwijt vader.
KOOPS Liever dan aan de socialisten, of niet?
BATS En Saar, moet die zichzelf gaan verkopen?
WAANDR Mag ik dan op de pof?
SAAR Bek hoaln nou gliere!
WAANDR Lief doen jij, anders...
ARIËNS Laten we allemaal even adem halen.
SAAR Anders wat?
WAANDR Dat zal je wel merken!

Koops slaat Waandr met vlakke hand in het gezicht.

WAANDR Au.
SAAR Laat dat!
ARIËNS Mensen!
KOOPS Ik wil je alleen maar helpen.
SAAR Ik kan mezelf prima redden.
WAANDR Wat verdedig je die schottelslet.

Saar slaat Waandr met de vuist tegen de grond.

BETTE Raak!
KOOPS Mooie rechtse!

Waandr kruipt overeind.

WAANDR Jullie verdienen elkaar,
 de opruier en de hoerendochter.

Bats springt op.

BETTE Wil je nog eens tegen de grond?
WAANDR Blinde! Ze doet het met die rijke luis.
BATS Wat?
WAANDR Karel, papkindje van de baas.
ARIËNS Lieve hemel...

WAANDR Als je verraad zoekt hoef je niet ver te kijken.

BATS En nu is het genoeg!

Bats slaat Waandr weer tegen de grond.

BATS Oh god!

WAANDR Hier gaan jullie spijt van krijgen. Hier gaan jullie allemaal spijt van krijgen.

Waandr woedend af.

BATS Wat gebeurt er toch allemaal?
Ik pleeg geweld.
Ik verafschuw geweld!

KOOPS Is het waar?

SAAR Hij kan ons helpen.

BATS Wat ben ik waard als ik mijn eigen kroost niet kan helpen,
mijn eigen dochter in bed met de vijand!

KOOPS Ik dacht dat jij
ik
dat wij een kansje...

SAAR Je bent een goede man, Koops, maar –

KOOPS Nee.
Laat maar.

BATS Ik weet dat zelfmoord een zonde is,
maar wat hecht mij nog aan dit leven?

SAAR Pappa...

BATS Ga weg!

SAAR Wacht
je zal zien
ik maak het goed.

BATS Weg!

Saar af.

BATS Mijn god waarom hebt gij mij verlaten!

KOOPS Zie je wat ze ons aandoen?

ARIËNS Ja.

BETTE Zij trappen ons de grond in en wij moeten beleefd blijven?

BATS En nu pakken ze ook nog onze vrouwen af,
onze dochters,

KOOPS onze liefde

ARIËNS We moeten de rust bewaren.

KOOPS Wat? We moeten iets doen!

ARIËNS We moeten ook iets doen!

KOOPS Dus doe dan wat!

ARIËNS Dus laat me dan even uitspreken
GODVER –

Hij corrigeert zichzelf snel.

ARIËNS - laatmijnietindezezwaretijdeninnaamvande vaderzoonheiligegeest
amen.

BATS Amen.

Stilte.

KOOPS Sorry.

Stilte.

ARIËNS Goed.
Wat ik wil zeggen.
We zijn aan het onderhandelen.

Jullie hebben een stap gezet zij hebben een stap gezet.
Niemand is tevreden maar het gesprek is geopend.

Nu ga ik naar ze terug
en zeg ik ze dat jullie dankbaar zijn voor het voorstel –

BETTE Dankbaar!

ARIËNS en dat jullie een aantal aanvullende vragen –

KOOPS eisen

ARIËNS redelijke wensen hebben,
omdat er al langer meerdere grieven leven
en dit een mooie aanleiding is om deze vragen of –

KOOPS eisen

ARIËNS redelijke wensen op tafel te leggen.

BETTE Zoveel meel in de mond, man,
je kan er een brood van bakken.

BATS Als we niet slikken stikken we.
En alles wat we doen drukt ons dieper in de narigheid.

ARIËNS En dat is dus het antwoord:
niet langer alles doen, maar niets doen.

KOOPS Niets doen. Zie!
Pion van de bazen.

ARIËNS Jullie kapitaal is arbeid, jullie spierkracht jullie macht,
jullie stilte is schreeuw van verzet: Zodra jullie het werk neerleggen
voelen de bazen dat zonder jullie gans het raderwerk stilvalt!

KOOPS Werk neerleggen?

BETTE Een staking?

BATS Zou dat lukken?

ARIËNS Waar ze het meest bang voor zijn is verlies draaien,
en zonder jullie kunnen ze geen winst maken.
Krijg de anderen mee en jullie bréken ze.

KOOPS We bréken ze!

ARIËNS Ho even wachten.

KOOPS Wachten?

ARIËNS Als de onderhandelingen op niks uitlopen, ja, dan is staken een optie, de
ultieme troef, dan zullen ze wel móeten luisteren!

Gejuich. Behalve Koops, die kijkt sceptisch.

Ariëns vertrekt om de boodschap door te geven.

BETTE D'r zit toch wel vuur in die man hè, of zou het een duivel zijn?

KOOPS Het is een praatjesmaker, blablablabla, we moeten ze laten vóelen dat het
ons menens is. Niks wachten, actie, niks praten, staken! Steen door de ruit
als beginselverklaring.

Laat ze ook kou voelen,
laat ze ook bang zijn
of ze de morgen halen,

laat ze maar voelen
hoe het voor ons is.

Ze moeten weten dat we niet machteloos zijn.

BATS Ook al zijn we dat wel?

Koops laat zijn revolver zien.

BETTE Zo, dat is een mooi stukske ijzer.
Hoe kom jij daaraan?

KOOPS Op afbetaling.

BETTE Is dat niet gevaarlijk?

KOOPS Natuurlijk is dat gevaarlijk
anders marcheren ze hier zo binnen.

Is het afgelopen voor we begonnen zijn.

A.7 LIED – TOT HIER EN NIET VERDER

KOOPS Er komt een moment
 in het leven van een mens
 dat 'ie zegt:

ALLEN Tot hier en niet verder!

KOOPS Dat 'ie opstaat en vecht
 voor zijn leven en recht
 voor zijn plek!

ALLEN Tot hier en niet verder!

BATS Een man vraagt niet veel
 maar met het mes op zijn keel
 weet hij niet
 hoe hij overeind blijft

KOOPS Hoe lang moeten wij lijden?

BATS Van honger!

BETTE Van dorst!

KOOPS Wie weet hoeveel stof
 een mensenleven kost?

BATS Wie komt ons van ellende bevrijden?

KOOPS Niemand!

ALLEN Niemand?

KOOPS Als wij het niet doen
 komt niemand ons redden
 dus wij moeten zeggen:

ALLEN Tot hier en niet verder!

KOOPS Opstaan en vechten
 voor leven en rechten,
 dus wij zullen zeggen:

ALLEN Tot hier en niet verder!
 Tot hier en niet verder!
 Tot hier en niet verder!

Allen blijven 'tot hier en niet verder' zingen, zachter. Koops zingt zijn regels daar overheen. Ondertussen worden de stakers bewapend, met knotsen, met messen, met bezems.

KOOPS Want God verhoedde dat we ze tegen de haren instrijken ja,
dat we om zoiets onbeschofts vragen om werk
zodat we onze kinderen kunnen voeden,
of om een eerlijk loon, zodat we niet in onze weinige vrije uren
na een twaalfurige werkdag in het donker
voor karige groenten op een lapje grond moeten woelen,
om de volgende dag, met wolken in de kop,
op te passen je vingers niet kwijt te raken
als je de bomen opzet, in de hitte van het gaslicht,
in de natte hitte van de stoom
zodat de garens niet breken, god verhoede
dat we ze beledigen door te vragen
onze kinderen niet te slaan, onze vrouwen niet
te betasten, ons geen boete op te leggen
voor iedere scheet die we laten,
god verhoede dat we ze niet in de gordijnen jagen
door te vragen of we mogen ádemen!

KOOPS Dus te wapen, te schild,
op de barricades,
kom achter ons staan
voor het te laat is,
we staken tot aan
onze eisen voldaan wordt,
anders dreigt escalatie
anders dreigt er geweld!

BATS *spreekt*
Geen geweld, alsjeblieft.

KOOPS Maar zelfverdediging is geen geweld.

KOOPS *zang*
Opstaan en vechten
voor leven en rechten,
wij zullen zeggen:

ALLEN Tot hier en niet verder!
Tot hier en niet verder!
Tot hier en niet verder!

A.8 IJZERGAT

IJzergat op, met agenten. De agenten en de arbeiders staan tegenover elkaar.

Ze nemen het lied over.

IJZERGAT

AGENTEN Tot hier en niet verder!

IJZERGAT Hier trek ik de grens
met mijn sterke arm der wet
en ik zeg:

IJZERGAT

AGENTEN Tot hier en niet verder!

IJZERGAT Ik voldoe aan mijn plicht,
geef je over en zwicht
of ik mep!

IJZERGAT

AGENTEN Tot hier en niet verder!

KOOPS Er komt een moment
in het leven van een mens
dat 'ie zegt:

ALLEN Tot hier en niet verder!

IJZERGAT &

KOOPS Tot vechten bereid
zijn wij klaar voor de strijd,
het gevecht!

ALLEN Tot hier en niet verder!
Tot hier en niet verder!
Tot hier en niet verder!

Misschien een choreografie van arbeiders en agenten.

A.9

De agenten met IJzergat voorop staan tegenover de arbeiders met Koops voorop.

- IJZERGAT Jij moet Tijveld zijn.
Je kameraden opruien hè, lafbek.
- KOOPS Meneer Van der Zee,
van militaire beroepsmisdadiger
tot misdadige burgermeester.

Zo gaan de carrières in ons vaderland.
- IJZERGAT Wat weet jij van carrières, socialist.
- KOOPS Meer dan dat jij van rechtvaardigheid weet.
- IJZERGAT Samenscholen, samenzweren,
dreigementen, lokaalvredebreuk,
dat wordt een leuke aanklacht zo.
- BATS Wij doen niks.
- IJZERGAT Geen daden maar woorden,
ja, zo ken ik jullie slag.

Als je branie hebt, patjakker,
kom je mee naar buiten.

Maar dat durf je niet hè?
- BETTE En jij, zonder je legertje?
- IJZERGAT Goed, breek het op,
ga naar huis allemaal
dan blijft deze toko heel.

En je lijf ook.
- KOOPS Jij bent de agressor
in dienst van de onderdrukker,
als het hier uit de hand loopt
komt dat door jullie, niet door ons.
- IJZERGAT Dat is niet zo relevant,
recht van de sterkste,
de overwinnaar schrijft de geschiedenis.
- KOOPS En veegt zijn gat af met de grondwet.

IJZERGAT Dat zou schennis en vandalisme zijn,
 zet ik ook op het lijstje.

KOOPS Het is hier Indië niet.

IJZERGAT Het wemelt overal van de parasieten.

Ze staan tegenover elkaar. Er gebeurt niks.

IJZERGAT Oei, heb jij nou een politie-agent in het gezicht geslagen.

BETTE Hij deed niets.

IJZERGAT Zijn woord tegen het mijne.

KOOPS De wet is waardeloos in Enschede.

IJZERGAT Ik denk dat ik jou maar eens ga arresteren.

KOOPS Je kan het proberen.

IJZERGAT Ah
 weerspanning bij aanhouding,
 precies waar ik op hoopte.

IJzergat trekt zijn sabel.

KOOPS Ah
 uitlokking van geweld,
 precies wat ik verwachtte.

Koops trekt zijn revolver.

KOOPS Recht van de sterkste, toch?

IJzergat blijft rustig, hij schraapt zijn keel.

IJZERGAT Mannen.

De agenten achter hem doen een stapje naar voren, heffen hun knuppels

De arbeiders heffen hun geïmproviseerde wapens.

Ariëns rent op.

ARIENS Stop!
 Stop deze waanzin!

IJZERGAT Ach, de rode kapelaan,
 zie toch hoe uw kudde dwaalt,
 zij hebben geen nood aan een herder
 maar aan de herdershond.

KOOPS Je bent een hond, ja.

IJZERGAT Waf.

KOOPS Druip af, kamponghond,
 wij blijven hier
 tot er recht voor allen is.

Ariëns gaat tussen Koops en IJzergat staan.

ARIËNS Burgermeester,
 hak mijn arm maar af,
 maar ik smee het u,
 in hemelsnaam,
 ga hier weg.

IJZERGAT Ik kom hier op direct bevel
 tucht in deze wanorde slaan.

ARIËNS Die opdracht is ingetrokken.

IJZERGAT Op wiens gezag?

ARIËNS Wie denk je?

IJZERGAT Je bent een braaf loopjochie hoor.

ARIËNS We zijn er zonder geweld uitgekomen.

IJZERGAT Misschien dat ik voor de zekerheid
 toch een paar oproerkraaiers plat legt.

ARIËNS Denk jij dat jij nog lang burgermeester blijft
 als je niet luistert naar een direct bevel?

IJzergat knarst met zijn tanden en ademt dan uit.

IJzergat steekt zijn sabel weg, gebaart zijn mannen de knuppels te laten zakken.

Koops laat zijn revolver ook zakken.

IJZERGAT Als we terugkomen
 en we komen terug
 dan is het met soldaten,
 niet met knuppels
 maar met kogels.

ARIËNS Dat zal niet nodig zijn.

IJZERGAT Telkens als u hier preekt
laaien de vlammen op

BETTE Omdat hij aan onze kant staat.

ARIËNS Ik sta aan de kant van de redelijkheid.

IJZERGAT Dat is doorgaans de verliezende kant.

KOOPS Dit keer niet.

IJzergat en de agenten verdwijnen.

De stakers juichen.

KOOPS Dus je hebt onze eisen overgebracht,
duidelijk gemaakt dat er niet langer wordt verdiend
aan onze uitbuiting.

Toch?

Je hebt onze staking
in het hol van de leeuw verdedigd.

ARIËNS Ja.

BETTE Maar?

ARIËNS Misschien
eh
moeten we even hergroeperen.

KOOPS Hergroeperen.

ARIËNS Ik heb hun koppigheid onderschat.

KOOPS We bréken ze,
dat zei je,
we bréken ze.

ARIËNS En nu denk ik dat erosie slimmer is,
niet breken maar
meebuigen.

KOOPS Buigen.

ARIËNS Ze zijn banger voor gezichtsverlies
dan voor financieel verlies.

BETTE Dus, wat, opgeven?

BATS Wat kunnen ze doen?
Onze baan zijn we al kwijt.

ARIËNS Hij ontslaat iedereen.

BATS Wat?

KOOPS Dat kunnen ze niet maken.

ARIËNS Ze zijn rijk genoeg om principieel te zijn.

BATS Iedereen?

ARIËNS Mannen, vrouwen, kinderen,
stakers en omstanders,
alle onschuldige stakkers.

BATS Als wij niet ophouden
trekken we iedereen de ellende in.

KOOPS Genoeg fabrieken.

ARIËNS De baronnen zullen zich verenigen
ben je ontslagen in deze fabriek
dan sluiten ze je overal in Twente uit.

BATS Dit winnen we nooit.

KOOPS Wél.

ARIËNS Doorgaan leidt tot grotere ellende,
tot een bloedbad.

BATS Accepteer het, Koops,
we hebben verloren.

KOOPS Nee!

ARIËNS We hebben alleen de slag verloren,
niet de strijd.

KOOPS Jij.
Jij was het.
Jij hebt ons verraden.

ARIËNS We zijn nu al verder gekomen dan ooit.

KOOPS We?

ARIËNS Dit is vooruitgang.
We zijn verenigd.
Dit is het begin van een arbeidersbond, Koops.

KOOPS Een katholieke arbeidersbond.

ARIËNS Streven naar het paradijs op aarde
én in de hemel.

A.10

KOOPS Jij hebt ons verkocht,
 genaaid en verraden.

 En zolang we jou vertrouwen
 blijven we verraden worden.

Hij richt zijn revolver op Ariëns.

BATS Nee!

BETTE Koops!

ARIËNS Ik sta aan jullie kant.
 Echt waar.

KOOPS Het is zinloos.

BETTE En een priester naar de hemel jagen heeft wel zin?

A.11

De speech van Ariëns die hij gaf (op 13 mei 1890 – Bron ‘Ras breekt het uur der vrijheid aan’ VPRO Radio, 27 februari 1990)

ARIËNS Broeders arbeiders gij kent mij niet
 maar wij staan dicht bij elkaar dan u denkt,
 want na mijn god en kerk is er mij niets zo lief als de arbeidersbeweging.

Wanneer de kloof die op dit ogenblik
de fabrikanten van de stakers scheidt niet wordt overbrugd,
dan staat Enschede onmiddellijk voor een grote ellende.

Om een brug te vinden is het me gelukt
een overeenkomst te sluiten met de fabrieksleiders
en met hen een oproep tot vrede op te stellen. Die luidt:

Arbeiders, gaat aan het werk!

De fabrikanten geven niet toe, dat is zeker,
laatste strohalm is hen voorgehouden, ze hebben hem geweigerd.

Geven jullie niet toe dan komt er grote ellende over de hele stad.

De fabrieken zullen allen stopgezet worden
en daarna staan jullie met je huishouden aan de dijk.

Toont u grootmoedig en stel het algemeen belang in deze
voor uw eigen belang, alleen dan kunnen de noodlottige gevolgen
voor deze hele gemeente voorkomen worden.

Arbeiders het uur der waarheid is gekomen.
Talm niet, maar doe uw plicht.

Koops richt de revolver op zichzelf.

KOOPS Dan word ik martelaar,
 een socialistische heilige!

BETTE Voorzichtig nou!

KOOPS Of gaan socialisten niet naar de hemel?

ARIËNS Koops...

Dan komt Saar binnen.

SAAR Wat gebeurt hier?

KOOPS De staking is voorbij.

SAAR Zolang er adem in ons lijf zit
is niets voorbij, Koops.

KOOPS Ik jaag de adem uit het mijne.

SAAR We hebben je nog nodig.

KOOPS Ja?

SAAR Ja.

KOOPS Heb jij mij nodig?

SAAR Natuurlijk lieve jongen.
Wij hebben je allemaal nodig.

KOOPS Nee!
Nee!
Nee!

SAAR Geef dat ding aan mij.

KOOPS Ik laat me niet ontwapenen.

SAAR Bedenk wie de echte vijand is.

Keend komt op, wrijft de slaap uit de ogen.

KEEND Ik kan niet slapen.

Iedereen gilt.

SAAR Keend!

KEEND Waarom schreeuwt iedereen zo?

KOOPS Oh god!

Saar pakt de revolver uit de handen van Koops.

Koops verzet zich niet meer.

Saar krijgt de revolver te pakken.

SAAR Idioot!
Gaan we onszelf nou te lijf?

Als iets ons verbindt,
dan moet het onze trouw zijn aan elkaar.

Trouw. Loyaliteit. Eensgezindheid.

Maakt niet uit hoe rijk je bent,
dat kan je met alle geld ter wereld nog niet kopen.

Want zonder Broederschap
betekenen Vrijheid en Gelijkheid niets.

Dan zijn we niet anders dan zij,
die het hart opzij zetten voor eigenbelang,
die mededogen enkel in de spiegel zien,
die liefde enkel kennen als tijdverdrijf.

Ze kiezen uiteindelijk altijd voor zichzelf.

Wij moeten voor elkaar kiezen,
wie kiest er anders voor ons?

Wij moeten voor elkaar vechten,
wie vecht er anders voor ons?

Wij moeten er voor elkaar zijn,
wie is er anders voor ons?

Dan komt Karel binnen, lawaaiig. Via het gangpad.

KAREL Saar! Ik ben er!

SAAR Karel?

KAREL Ik heb mijn vader gezegd dat ik voor jou kies,
voor jullie, vanaf nu gaat het allemaal anders worden!

Saar draait zich om.

De revolver gaat af.

Iedereen schrikt, gilt.

Karel is geraakt.

ARIËNS Nee!

KAREL Wat?

SAAR Nee!

Saar laat de revolver vallen, snelt naar Karel.

Hij wankelt naar haar toe.

Ze vangt hem op.

Dan ziet Saar Waandr in de deuropening (wij zien Waandr niet).

SAAR Waandr?

WAANDR *Stem.*
 Deze is voor jou!

Hij schiet.

DONKERSLAG

We horen nog een schot.

HIER EINDIGT DE EERSTE SPEELBEURT

De volgende regels horen bij de TWEEDE SPEELBEURT

Vanaf opkomst stem Waandr.

Bij de Stem van Waandr.

WAANDR Stem.
 Deze is voor jou!

Hij schiet.

Hij raakt Saar.

BATS Saar!

WAANDR Stem.
 Nee!

Koops pakt de revolver van de vloer en schiet op Waandr, die vlucht.

Het licht wordt klein, de anderen lijken te bevriezen.

Alleen Saar en Karel lijken te bestaan.

SAAR Moet je echt weg?

KAREL Je zal me altijd naast je vinden.

SAAR Dat is lief.

KAREL Niet dom?

SAAR Het is een sprookje.

KAREL Loopt ons sprookje goed af?
 Lang en gelukkig?

SAAR Ja.

KAREL Ja?

SAAR Tot de dood ons scheidt.

Ze sterven in elkaars armen.

Sfeerwissel.

BATS Och toch...

Ik heb door de eeuwen heen gekeken,
alle tijden zijn hetzelfde.

De mensen sterven, de mensen lijden,
enkelen trekken een gouden lot
de meesten breken in scherven kapot.

Eerlijk is enkel het eind,
in het graf is ieder gelijk.

Maar wie achterblijft
die lijdt
en strijdt.